

УДК 378:37.011.3:316.61

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-46>**Ольга ГУМАНКОВА,***orcid.org/0000-0002-1294-8371**кандидат педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) olgagumankova1@gmail.com***Владислав КУЛАК,***orcid.org/0000-0003-2559-8435**викладач кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) vladislavkulak8@gmail.com***Ірина ГРЕБЕНЮК,***orcid.org/0000-0002-4120-3520**вчитель англійської мови**Лицею № 8 м. Житомира**(Житомир, Україна) irynahrebeniulk@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА СТАРШОМУ СТУПЕНІ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті висвітлено питання формування основ англійської писемної компетентності на старшому етапі навчання засобами іноземної літератури. Проаналізовано сутність поняття «писемне мовлення». На основі аналізу наукової літератури окреслено основні характеристики писемного мовлення учнів старшої школи та визначено послідовність дій вчителя в процесі організації цього виду навчання. Доведено, для того, щоб навчання писемного мовлення учнів старшої школи проходило плідно, необхідно у процесі навчання іноземної мови звертатися до врахування вікових та психологічних особливостей учнів, оскільки особливості навчально-методичної роботи побудовані на основі врахування вікових, психологічних особливостей учнів. Авторами визначено етапи формування основ писемного мовлення засобами іноземної літератури: підготовчий, тренувальний, етап вільного письма. Підготовчий етап полягає у формуванні навичок здійснення письмової мовної діяльності як креативної і допомагає автору сконцентрувати свою увагу на проблемі, акумулювати ідеї і знайти найкращі шляхи, щоб їх висловити. Тренувальний етап реалізує діяльнісний компонент письмової компетентності і поєднання умінь писемного мовлення з активною пізнавальною діяльністю студента. Етап вільного письма полягає у висловлюванні у письмовій формі думок, почуттів, емоцій, спонтанних ідей, незважаючи на граматику, стилістику, орфографію. Представлено практичну ілюстрацію кожного етапу в процесі формування основ англійської писемної компетентності засобами іноземної літератури, конкретизовано навчальні стратегії, зокрема метакогнітивні, які набувають цілеспрямованого розвитку на кожному етапі уроку з англійської мови. Писемне мовлення автори вважають дієвим засобом оптимізації формування іноземної комунікативної компетентності учнів старшої школи.

Ключові слова: писемна компетентність, етапи формування писемної компетентності, розвиток навичок письма, види письма, літературні твори, учні старшої школи.

Olga HUMANKOVA,

orcid.org/0000-0002-1294-8371

PhD in Pedagogics,

*Associate Professor at the Department of English with Teaching Methods
in Preschool and Primary Education
Ivan Franko Zhytomyr State University
(Zhytomyr, Ukraine) olgagumankova1@gmail.com*

Vladyslav KULAK,

orcid.org/0000-0003-2559-8435

*Lecturer at the Department of English with Teaching Methods
in Preschool and Primary Education
(Zhytomyr, Ukraine) vladislavkulak8@gmail.com*

Iryna HREBENIUK,

orcid.org/0000-0002-4120-3520

Teacher of the English Language

Lyceum № 8 of Zhytomyr

(Zhytomyr, Ukraine) irynahrebeniulk@gmail.com

FORMATION OF ENGLISH LANGUAGE WRITING COMPETENCE OF SENIOR LEARNERS BY MEANS OF FOREIGN LITERATURE

The article deals with the problem of the formation of english language writing competence of senior learners using foreign literature. The analysis of the concept «written speech» is suggested. Written speech is viewed as a necessary condition of a learner centered approach to students in the educational process. The features and characteristics of written speech in the educational process of secondary school are highlighted and the consistency in its implementation by secondary school teacher is described. Written speech is defined as effective means of professional lifelong development of contemporary teachers. It gives learners an opportunity to take charge of their own foreign language learning, set goals to address their needs, choose the appropriate learning strategies, taking into account their learning preferences, evaluate the outcomes of their learning.

The main characteristics of written speech of senior learners are outlined on the analysis of scientific literature, and the sequence of teacher's actions in the process of organizing this type of education is determined. It has been proved that in order for senior learners to successfully learn written speech, it is necessary to take into account the age and psychological characteristics of senior learners in the process of learning a foreign language, since the peculiarities of educational and methodological work are built on the basis of taking into account the age and psychological characteristics of senior learners. Particular attention is paid to the practical aspects of written speech of senior learners using foreign literature based on taking into account the learning styles of learners in the process of their foreign language communicative competence formation. Three stages of written speech into the process of teaching English to senior learners using foreign literature are described. Preparatory stage is aimed at giving learners an opportunity to define their learning styles and supply them with attributable learning strategies and concrete recommendations concerning the tasks to cope with. Drill stage gives learners an opportunity to work independently on the task, plan their actions, choose learning strategies and resources taking into the account their learning styles, create their own learning product. Stage of free writing is aimed at the analysis of the previous stage, self-monitoring and reflection of the learning process and evaluation of the learning products and outcomes of senior learners. The authors attract special attention to different groups of metacognitive strategies which can be developed at each stage of the learning process. It is concluded that the use of written speech of senior learners using foreign literature will improve the process of the formation of foreign language communicative competence development.

Key words: *writing competence, stages of the formation of writing competence, development of writing skills, types of writing, literary works, senior learners.*

Постановка проблеми. У сучасному світі цінуються не тільки люди, які володіють іноземними мовами, але й безумовно люди, які здаті виражати себе в письмовій формі. Навчити студентів спілкуватися безумовно не так просто, як міг би собі уявити непрофесіонал. Відмінності між студентами дуже високі, і у кожного з них свій підхід, свій спосіб розуміння і засвоєння інформації. Щоб навчити студентів успішно спіл-

куватися, вчитель повинен ретельно обирати види діяльності, що сприяють розвитку уяви, творчості, ентузіазму учнів, а також удосконалюють навички читання і письма. Однак, при наявності великої кількості методичних досліджень все ж відсутні спеціальні дослідження, присвячені методиці формування умінь та навичок творчого письма у навчанні учнів старшої школи, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом у програмах шкіл з навчання іноземної мови велика увага приділяється підвищенню культури писемного мовлення, формуванню комунікативної, мовленнєвої та соціокультурної компетентності. Зростання інтересу до дослідження методичних основ формування навичок писемного мовлення у навчальних закладах підтверджується численними дослідженнями цього питання провідними вітчизняними та зарубіжними вченими. Питання формування культури писемного мовлення були висвітлені в роботах таких науковців, як Буренко В., Гейко І., Комар О, Murphy R., Parkinson D. та інших.

Аналіз наукових робіт, в яких досліджуються соціолінгвістичні та соціокультурні аспекти письма (Буланкіна Н.С., Виготський Л.С., Пассов Ю.Л., Сафонова В.В., Byram M., Carrel P.L., De Vito J.L., Kramsch С.) дозволяє побудувати модель писемного навчання з урахуванням взаємозв'язку та взаємовпливу трьох основних компонентів писемного мовлення: автора, тексту та реципієнта, і поєднання соціального та індивідуального в процесі письма. Індивідуальний характер писемної творчості зумовлює таку організацію навчання, при якій у процес письма учня не втручаються ні вчитель, ні інші учні, а відповідальність за кінцевий результат несе сам автор тексту.

Питання формування культури писемного мовлення були висвітлені в роботах таких науковців як В. Буренко, І. Гейко, Л. Калініна, О. Комар та інші. Серед авторів, які досліджували проблему креативного письма, можна зазначити наступних вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Віслобокова, О. Гладка, Дж. Кемерон, А. Ламатт, О. Пеліщенко.

Науковці й учителі щедро діляться досвідом використання автентичних літературних творів на уроках іноземної мови. Д.А. Руснак пропонує використовувати автентичні твори для формування в учнів англомовної граматичної компетентності.

Слід зауважити, що актуальність дослідження визначається необхідністю сформування навчального процесу та впровадження новітніх навчальних технологій, розроблених із метою оптимізації та підвищення рівня та ефективності процесу навчання у сучасній школі.

Метою статті – розкрити особливості використання іноземної літератури для формування основ англомовної писемної мовленнєвої компетентності на старшому етапі навчання засобами іноземної літератури як один із найважливіших засобів навчання, що сприяє розвитку природних

здібностей учнів та підвищенню пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови.

Виклад основго матеріалу. Спрямованість системи освіти на засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще кілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні різноманітних завдань, яке потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності школярів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства. Для формування та розвитку таких умінь потрібно здійснити перехід від освіти як «передачі знань» до продуктивного навчання, коли прирощення знань відбувається через процес створення учнем власних творчих продуктів, тобто необхідно здійснити перехід до інноваційного навчання.

Одним із прийомів інтенсифікації навчання писемного мовлення на старшому етапі є використання принципу комунікативності у навчанні, який забезпечує високий рівень оволодіння іншомовним писемним мовленням, розвиває комунікативні вміння, сприяє їхньому вихованню, розвитку та самоосвіті і, найголовніше, передбачає формування писемної компетентності у процесі навчання писемного мовлення, яка разом із мовленнєвою, мовною, загально-навчальною та соціокультурною компетентністю формують комунікативну компетентність старшокласників.

Соціальна природа писемного спілкування знаходить свій відбиток у використанні колективного досвіду під час читання та обговорення письмових робіт, у їх взаємоперевірці та взаємооцінюванні наслідком читання та аналізу робіт однокласників є розширення мовного досвіду учнів і розвиток умінь об'єктивно аналізувати та оцінювати як свій, так і чужий текст, а також умінь порівнювати елементи культури та побуту своєї країни, мова якої вивчається (Махінов, 2008: 29).

У процесі навчання іноземної мови письмо як вид мовленнєвої діяльності є метою навчання, служить ефективним засобом навчання іноземної мови, а також відіграє значну роль у досягненні практичної, освітньої і виховної цілей навчання. На сучасному етапі навчання іноземної мови письмо відіграє одну з важливих ролей, презентуючи в цілому інші види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння і читання, з якими воно дуже тісно пов'язане, являючи собою рецептивно-репродуктивний механізм відтворення іноземної мови.

У змісті навчання письма виділяють три компоненти: *лінгвістичний*, це «додатковий до звукового мовлення засіб спілкування за допомогою графічних знаків, що дозволяють фіксувати інформацію для передачі її на відстань для зберігання у просторі та часі; *психологічний* – створення зорово-графічних відбитків мовних знаків та розвиток механізму пишучої руки; і *методологічний* – як *засіб і спосіб спілкування, пізнання та творчості* у відповідності до досягнутого програмного рівня знань учнів (Бігич, 2013: 429).

У процесі навчання писемного мовлення здійснюється робота, спрямована на усвідомлення учнями сутності мовних явищ, розбіжностей у системі понять рідної та іноземної мови, через які людина сприймає дійсність, розуміє свого співрозмовника, що зрештою, впливає на виховання оцінно-емоційного ставлення до навколишньої дійсності, виховує потребу долучитися до діалогу культур як найціннішого феномена процесу навчання іноземної мови.

Мова у процесі спілкування значно варіюється залежно від меж того контексту, в якому вона застосовується. Потреба і бажання спілкування виникає у певній ситуації. Форма, так само як і зміст спілкування, є відповіддю на цю ситуацію (Коваленко, 2006: 11).

Будь-який акт мовленнєвої активності здійснюється у контексті певної ситуації в рамках однієї зі сфер діяльності та організації суспільного життя, а саме відповідно широким секторам життя, в яких діє соціальний агент (Хом'як, 2008: 132).

Як підкреслює А. Лурія, писемне мовлення з самого початку оволодіння ним є усвідомленим актом. Поєднання слухо-мовленнєво-рухових образів внутрішнього мовлення та зоро-рукомоторних образів у процесі письма забезпечує комплексне засвоєння знань. Створені у такий спосіб стійкі асоціації сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню і відтворенню матеріалу (Бирюк, 2003: 157-159).

Марія Палміра Массі та Ліз Хемп-Лайонс визначають писемне мовлення як процес інтерактивний за своєю природою, оскільки він виключає символічну взаємодію між тим, текстом та читачем (Симоненко, 2005: 18-21). З огляду на це, писемне мовлення передбачає успішну передачу ідей від відправника через текст. У свою чергу такий обмін інформацією стає важливим засобом мотивації розвитку інтерактивних умінь писемного мовлення.

О. Коваленко (Коваленко, 2006: 6-12) наголошує на тому, що мова у процесі спілкування значно варіюється залежно від меж того контексту,

в якому вона застосовується. Потреба і бажання спілкування виникає у певній ситуації. Форма, так само як і зміст спілкування, є відповіддю на цю ситуацію.

А. Хом'як (Хом'як, 2008) зосереджує увагу на мовленнєвій активності, що здійснюється у контексті певної ситуації в рамках однієї зі сфер діяльності та організації суспільного життя, а саме: особиста, професійна, освітня та суспільна сфери. У межах даних комунікативних сфер спілкування під час навчання здійснюється написання таких видів писемного мовлення, як особистий лист, особисте електронне повідомлення, нотатки під час читання, твір, різні види нарисів (есе), заповнення анкети і т.д. Проте часто виникають труднощі в студентів, перш за все тому, що вони не володіють соціокультурними нормами написання, прийнятими в їхній країні, тобто в Україні.

Ми вважаємо, що заняття з використанням іноземної літератури сприяють зняттю емоційної скрутності учнів, невпевненості в собі, активізують здібності, допомагають застосовувати їх невеличкий життєвий досвід, набутий як на уроках, так і на позашкільних заходах. Учні старшої школи опановують необхідну суму знань з прочитаного літературного тексту, розвивається їх фантазія та увага, спостережливість, допитливість. Самостійність учнів під час читання твору здебільшого залежить від того, чи знають вони його зміст.

Отже, писемне мовлення має позитивний вплив на процес навчання, оскільки додає ще один фізичний аспект – до вух і очей приєднуються руки. Підключення письма робить процес навчання збалансованим, що дає можливість виконувати інтегровані види завдань, наприклад: «Прочитай і запиши», «Послухай і напиши».

Розглянемо навчання писемного мовлення на основі конкретних літературних творів.

Назва літературного твору: *The Monster* by Deems Taylor

Тема: опис людини

Етап: *I підготовчий*

Мета: сформуванню вміння учнів знаходити в тексті потрібну інформацію, вміння розділяти позитивні та негативні якості людини.

Завдання: Write out in two columns positive and negative characteristics of the main character.

Хід виконання: учні діляться на дві команди. Прочитавши текст їхнє завдання є виписати в колонку позитивні якості головного героя (1 група) та негативні (2 група). Після цього кожна група вголос зачитує свої записи, які колективно погоджують чи ні.

II тренувальний

Мета: сформувати в учнів вміння виділяти основну інформацію з твору та конкретизувати її.

Завдання: Read the story and make a plan for it. Write out some key words for each point of the plan.

Хід виконання: учні ще раз переглядають текст, розбивають його на відповідні частини до яких потім складають план. План тексту повинен містити не менше 4 пунктів. До кожного пункту плану також необхідно вписати декілька ключових слів чи словосполучень, які лаконічно але точно вказують на інформацію відповідного пункту. Наприклад:

1) appearance – undersized, little man

2) personal beliefs – greatest dramatists, mania of being in the right

3) the real name and real life – R. Wagner, the greatest thinker

4) desire of his life – music, dramas

III вільне письмо

Мета: сформувати в учнів навички написання листа-розповіді відповідно до структури та використовуючи задану тему.

Завдання: Imagine you have a new student in your class. Write a story about your first impression of him using the words from the story and corresponding communicative items.

Хід виконання: прочитавши текст учні збагатили свій словниковий запас на тему опис людини. Їхнім завданням є уявити, що до їхнього класу прийшов новий учень. Потрібно написати лист-розповідь, про перше враження щодо новенького в класі використовуючи слова та словосполучення з тексту, а також відповідні комунікативні одиниці.

Назва літературного твору: **The Climber** by Ann Martin

Тема: сімейні відносини

Етап: I підготовчий

Мета: розвивати навички критичного мислення, здогадки, вміння аргументувати свою думку.

Завдання: Read the title of the story and give your ideas: what the story will be about? Who will be characters of it? Where the story takes place? What is the subject of the story?

Хід виконання: учні отримують заголовок літературного твору «The Climber». Він може бути записаний на дошці, або учні можуть прочитати його з підручника. Завдання полягає в тому, щоб учні навели свої ідеї, здогадки, думки про що буде текст, хто там буде в якості головних героїв, де відбуваються події, яка тема твору. Всі свої ідеї учні можуть записати на чернетках чи на дошці, після чого по черзі озвучити їх. Після цього, учні

знайомляться з текстом та визначають думки, які були найближчі до твору.

II тренувальний

Мета: сформувати навички виокремлювати з тексту потрібну інформацію, вміння висловлювати свої думки та рішення відповідно до заданої проблеми.

Завдання: jot down the event that impressed you most of all. Write down your own ideas and tips how to behave in this situation.

Наприклад: «with my heart racing I gathered my courage and climbed up the ladder...»

As I'm afraid of heights, I wouldn't climb up. I can ask somebody to help me or wait when the other adult member of the family come home.

Хід виконання: учні ще раз переглядають текст та виписують подію, яка вразила їх найбільше. Нижче їм необхідно навести власне бачення вирішення цієї ситуації. Також вони можуть написати декілька порад, як герої з твору могли б вчинити в тій ситуації.

III вільне письмо

Мета: сформувати навички написання листа-міркування, висловлення, доведення та обґрунтування власної думки.

Завдання: nowadays, students start working at the age of 16 and they say that the best variant of work is babysitting. Write an essay and express your own opinion about this.

Хід виконання: в наш час студенти починають працювати з 16 років. Існує багато різних варіантів роботи для студентів. Наприклад: листоноша, касир, продавець, офіціант тощо. Але більшість студентів називають найкращим варіантом роботи – догляд за дітьми. Учнім потрібно написати лист-міркування, в якому вони висловлюють свою думку щодо цього твердження.

Назва літературного твору: «**Spring house cleaning**» by Ann Martin

Тема: житло

Етап: I підготовчий

Мета: активізувати раніше вивчену лексику з теми «житло», засвоїти нові лексичні одиниці.

Завдання: look at the picture and write down all cleaning tools that you use doing the cleaning at your home.

Хід виконання: заголовок твору який опрацьовується – «Spring house cleaning», тому цілком ймовірно, що мова йтиме про прибирання будинку. Учнім пропонується розглянути малюнок із засобами для прибирання та скласти речення, які саме засоби учні використовують під час прибирання власного будинку. Наприклад:

When I clean the house I need a mop.

II тренувальний

Мета: сформувати навички групування інформації.

Завдання: choose two paragraphs where described the cleaning process of two different rooms and complete the table

Хід виконання: учням необхідно обрати з тексту 2 абзаци, в яких описується процес прибирання двох різних кімнат та заповнити таблицю на основі даної в тексті інформації. Наприклад:

Name of the room	Cleaning actions	Result of the cleaning
Living-room	Windows were washed	Windows did shine

III вільне письмо

Мета: розвивати навички креативного письма на основі написання листа-розповіді.

Завдання: write about your dream house including the following:

1. Location
2. Type of the house
3. Number of rooms

Хід виконання: уявіть, що вам випала нагода збудувати собі дім вашої мрії. Напишіть який це буде будинок включаючи таку інформацію:

1. Розміщення
2. Тип будинку
3. Кількість кімнат

Незрівнянний потенціал на формування навичок писемного мовлення в учнів старшої школи має такий вид літератури як поезія. Саме вона займає провідне місце в естетичному вихованні

старшокласників. Розмірковуючи над поетичними творами, учні удосконалюють свою вимову, лексику, навички виразного читання.

Здійснюючи переклад віршів на рідну мову, учні мають намір перебрати на себе настрій письменника, оволодіти розумінням особливостей та атмосферою, котра сприяє створенню образів, деталей, виражених у вірші емоцій та почуттів.

Поезія сприяє розвитку навичок креативного письма в учнів старшої школи. Учні використовують у своєму писемному мовленні різноманітний вокабуляр відповідно до теми, різні частини мови і таким чином стають впевненішими в своїх знаннях англійської мови. Вони із задоволенням працюють з завданнями, що базуються на поезії чи навіть складають власні вірші. Як приклад можемо навести сюди таке завдання:

Your variant

Учням пропонується послухати в записі вірш на відповідну тему. Наприклад, The Falling Snow (by Fr. Sherman), визначити основні прикметники та синоніми, які використані для опису цієї пори року. Завданням учнів є описати цю саму пору року використовуючи визначені, самими учнями, слова.

На основі власних досліджень ми також прийшли до висновку, що навчання креативному письму відбувається ефективніше з використанням різних інтерактивних технологій. Ми змогли розробити декілька цікавих та інтерактивних письмових завдань для учнів старшого шкільного віку на основі аудіо та відео-матеріалів:

Memorable scenes

Для виконання цього завдання потрібно обрати відео-сцену з літературного твору в якій немає діалогів, а чути лише саундтрек. Розділивши учнів на рівні команди, дати їм прослухати цей уривок. Кожній групі необхідно описати, що відбувається в цьому епізоді. Підходить це завдання для учнів 10–11 класів, у зв'язку з більш вагомшою обізнаністю.

Літературний твір має бути не дуже відомий щоб не спрощувати виконання завдання, а навпаки – ускладнювати його. Порівнявши варіанти кожної команди, треба продемонструвати що ж дійсно відбувалося на екрані. Виграє та команда, яка виявиться ближче до оригіналу. Для полегшення завдання можна озвучити жанр чи викласти основні тези для цієї сцени.

Just Guess

Для цього завдання потрібні аудіо-матеріали автентичних літературних творів. Беремо один з епізодів літературного твору в аудіо-записі. Вмикаємо не більше ніж на 3–4 хвилини. Завдання

учнів полягає в тому, щоб за короткий період часу відгадати який розділ з твору прослухано та записати послідовне продовження відповідно до літературного твору.

Запропоновані вправи можуть бути не стільки засобом навчання, які даються паралельно з усним або письмовим викладом матеріалу, скільки ключем до вирішення практичних завдань, вони активізують не тільки пізнавальну, а й розумову діяльність учнів, тим самим мотивуючи учня, роблячи його успішним. Однак, для систематизації роботи по формуванню письмового висловлювання необхідний методично правильно підібраний комплекс вправ, використання і поєднання нетрадиційних і традиційних форм організації навчальної діяльності, безперервність і послідовність у викладі матеріалу. Важливо, щоб учні усвідомили реальну можливість користуватися мовою як засобом спілкування та часто використовували у своєму

навчанні вправи з креативного письма. Для цього існує потреба в більш ширшому дослідженні можливостей даної технології навчання методистами, відповідно, до розширення комплексу вправ.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про доцільність використання іноземної літератури в процесі навчання письма учнів старшої школи за умови створення атмосфери адекватного творчого пошуку, що допомагало подоланню ряду проблем стосовно методології роботи з навчальним матеріалом, побудови й ведення навчального процесу.

Разом з тим лишається за межами дослідження та потребує подальших розвідок сам процес становлення учня як особистості в органічній єдності з усією діяльністю навчального процесу, а також виявлення мотивації діяльності учня в контексті домінуючих факторів функціонування формальних та неформальних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бирюк О.В. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів засобами англомовних публіцистичних текстів. *Вісник ЖДПУ*. Житомир: Вид. центр ЖДПУ. 2003. Вип. 12. С. 157–159.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ, 2013. 590 с.
3. Коваленко О. Про вивчення іноземних мов у 2006–2007 н.р. Методичні рекомендації. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2006. № 3. С. 6–12.
4. Махінов В.М. Виховний та соціокультурний потенціал уроку іноземної мови в початковій школі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: зб. наук. праць. Київ: НПУ. 2008. Вип. 7. С. 24–39.
5. Симоненко Н. Інтерактивні методи в гуманітарній освіті. *Управління школою*. 2005. № 34. С. 18–21.
6. Хом'як А. Особистісно-діяльнісний підхід як важлива умова формування комунікативної компетентності учнів у процесі вивчення англійської мови. *Молодь і ринок*. 2008. № 2 (37). С. 129–134.

REFERENCES

1. Byriuk, O. (2003). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii maibutnix uchyteliv zasobamy anhlomovnykh publitsystychnykh tekstiv [Formation of socio-cultural competence of future teachers by means of English-language journalistic texts]. *Visnyk ZhDPU [Bulletin of the Zhdpu]*, 12, 157–159. [in Ukrainian].
2. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv. Kyiv, 2013. 590 s. [in Ukrainian].
3. Kovalenko O. (2006) Pro vyvchennia inozemnykh mov u 2006-2007 n.r. Metodychni rekomendatsii [Про вивчення іноземних мов у 2006–2007 н.р. Методичні рекомендації]. *Inozemni movy v navchalnykh zakladakh [Foreign languages in educational institutions]*, 3, 6–12. [in Ukrainian].
4. Makhinov V.M. (2008) Vykhovnyi ta sotsiokulturnyi potentsial uroku inozemnoi movy v pochatkovii shkoli [Educational and sociocultural potential of a foreign language lesson in primary school]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seria 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia: zb. nauk. Prats [Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova. Series 17. Theory and practice of teaching and upbringing: coll. of science works]*, 7, 24–39. [in Ukrainian].
5. Symonenko N. (2005) Interaktyvni metody v humanitarnii osviti [Interactive methods in humanitarian education]. *Upravlinnia shkoloiu [School management]*, 4, 18–21. [in Ukrainian].
6. Khomiak A. (2008) Osobystisno-diiialnisnyi pidkhid yak vazhlyva umova formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv u protsesi vyvchennia anhlisnoi movy [A personal-activity approach as an important condition for the formation of students' communicative competence in the process of learning English]. *Molod i rynok [Youth and the market]*, 2 (37), 129–134. [in Ukrainian].